

Relationen ger kvalitet i äldreomsorgen

Relationen är en inbyggd kvalitetssäkring i äldreomsorgen. Men relationer tar tid och tid är en bristvara. Magdalena Elmersjö forskar om personalens moraliska stress. Stress som handlar om att du vet vad du borde göra, men av olika anledningar inte kan göra det.

– Vi bor i ett av världens rikaste länder och bör alltså ha goda möjligheter att ge en bra äldreomsorg. Det är med det som fond **Magdalena Elmersjö**, docent i socialt arbete vid Södertörns högskola vill att vi ska se det som behövs för att få kvalitet i äldreomsorgen.

I sin forskning intresserar hon sig bland annat för kompetensfrågor, ledning, styrning och organisering av hemtjänst och för äldres plats i samhället.

Pandemin har visat att äldreomsorgen behöver rustas. Det pågående forskningsprojektet [Moralisk stress och moraliskt aktörskap i svensk äldreomsorg](#) syftar till att morgondagens äldreomsorg ska stå stark när samhället utsätts för prövningar av olika slag. Kvaliteten finns i det människonära, menar Magdalena Elmersjö.

– **Vi måste förstå området i ljuset av** politiska och strukturella sammanhang och i hela sin komplexitet. Oavsett om du är äldre lever du i en vardag. Den kan innehålla fattigdom, missbruk och familjekonflikter. Äldre befinner sig i en särskild del av livet, men har samma problem som befolkningen i sin helhet.

Vad äldreomsorgen behöver har vi sett ända sedan 1980-talet enligt Magdalena Elmersjö. Det är kunskap forskare fått genom observationer och intervjuer.

– **Det har hänt en del sedan dess**, men man kan samtidigt säga

att det till viss del inte har hänt så mycket. När jag som ung undersköterska arbetade på ett särskilt boende i slutet av 90-talet fanns en bredd av behov.

Tre viktiga faktorer för en god omsorgsrelation är lika relevanta idag: tid, personkontinuitet och flexibilitet.

Men när tid är en bristvara och tid för empati inte ryms i det som schemaläggs – då för det med sig etiska dilemman som kan orsaka moralisk stress. Många äldre har allvarliga och dödliga sjukdomar som egentligen kräver specialistvård, omsorgspersonalen möter detta i sin vardag.

– Du behöver tid för att kunna se både uttalade och outtalade behov och för att se förändringar i behov. Behov kan förändras snabbt, inte långsamt inom äldreomsorgen, som många verkar tro.

Tid behövs också för att skapa förtroende och är grunden för en god omsorgsrelation som är nyckeln till att lära känna den äldre.

– Jag vill lyfta relationen, den är en inbyggd kvalitetssäkring om den ges möjlighet att utvecklas. Ett leende kostar så lite säger man, ett gott bemötande kan man alltid ge. Men ett leende kan kosta jättemycket, om man inte hunnit gå på toa eller äta och redan är sen till nästa omsorgstagare. Då är det inte lätt att kunna känna in hur någon annan mår eller känner i en situation.

Magdalena Elmersjö poängterar att äldreomsorgen är ett grupparbete och att också yrkesrelationerna är viktiga.

– **Arbetslaget är motorn, äldreomsorg ska inte vara ett individuellt prestationsprojekt** som det blivit, arbetet får fart i gruppen.

Tiden för omsorgspersonalen att träffa sin chef i egenskap av just ledare har minskat eller helt försvunnit.

Efter pandemin har det förts fram att omsorgspersonalens kompetens behöver höjas, att den medicinska kunskapen behöver bli mer närvarande. Magdalena Elmersjö anser att en viktig fråga är att få till tvärprofessionella team.

– **Hälso- och sjukvården behöver** komma närmare socialtjänstens personal, i dag är det två parallella spår. Kommunikationen ska omfatta även chefer och biståndsbedömare.

Den senaste utredningen inom området: [Vilja välja vård och omsorg](#) där Magdalena Elmersjö varit expert, tar upp det här som viktigt.

– **Jag är glad att utredningen satte** omsorgspersonalens kunskap i relation till frågan om arbetsvillkor i fokus. De ska inte behöva bli sjuksköterskor light men de ska kunna stå för vardagsrehabilitering, och det får inte prioriteras bort på grund av minskade resurser ute i kommunerna.



Magdalena Elmersjö är också representant i regeringens äldreforskarråd

Men vardagsrehabilitering, som görs för att någon ska kunna bibehålla sina förmågor, kan vara svår att upprätthålla när det i biståndsbedömning till exempel särskiljs från social samvaro. Magdalena Elmersjö återger vad hon fått berättat för sig av hemtjänstpersonal:

– **Tanken kan vara att när du ska fika tillsammans** med den äldre så ska han eller hon vara med och duka fram. Men så behöver den äldre gå på toa och mer behövs inte för att schemat ska spricka. Då hinns kanske inte heller gångträning till och från toaletten med. I moralprojektet ser vi att det saknas erkännande av den etiska stress som uppstår i de här situationerna för personalen.

Etisk och moralisk stress uppstår när omsorgspersonalen vet vad de borde eller kan göra för att den äldre ska må bra, men inte har möjlighet att göra det. När man gör något annat än det man borde.

Ytterligare ett exempel:

En kvinna jobbar natt på ett omsorgsboende, hon är ensam ansvarig för en avdelning. Så ber den som har ansvar för den andra avdelningen om hjälp. Kvinnan får egentligen inte lämna avdelningen, men känner att hon måste hjälpa sin kollega. När hon är borta är det någon på hennes egen avdelning som ramlar.

– Det är svåra arbetsvillkor, det är precis det vi vill peka på i projektet. Men samtidigt som man beskriver ganska svåra arbetsförhållanden vill personalen jobba i äldreomsorgen, de vill ge riktigt god äldreomsorg. Det är guld värt, att ha folk som verkligen vill vara på jobbet. Vi måste vara rädda om dem!

Stine Christophersen, [som slog larm om brister](#) i smittskyddet på ett av Attendos äldreboenden i Stockholm och spelade in sina chefer på Attendo, är ett exempel på moraliskt aktörskap.

– Hon var modig, men hon har också sagt att hon kunde göra det hon gjorde eftersom hon inte hade något försörjningsansvar och hade andra jobbmöjligheter. Vad har personalen för möjligheter att säga stopp? I forskningsprojektet intresserar vi oss för att följa den moraliska stressen, berätta om svåra situationer när vägarna stängs. Men också om vad det finns för möjlighet att mobilisera, vilka yttre omständigheter som kan leda till antingen aktivitet eller passivitet.

[Den 23 mars deltar Magdalena Elmersjö i ett samtal](#) med rubriken [Omsorg och moral – Om åldrande i ett av världens rikaste länder](#) arrangerat av [#lokalaperspektiv2022](#). Då kommer hon också att ta upp att när äldreomsorgen inte fungerar, då kostar det. Anhöriga ställer upp och det får konsekvenser i deras liv.

– Orkar man inte jobba kanske man blir sjukskriven eller så väljer man att gå ner i tid med lägre pension som följd. Man väljer bort egna relationer och det man behöver för att må bra som att träna och vila.

Även ganska små barnbarn påverkas av hur de upplever att de äldre har det, det kan skapa en oro i samhället som inte bidrar till något gott. Kanske tänker de lite äldre barnbarnen att de inte själva vill ha det som mormor, eller så känner de oro för de egna föräldrarnas åldrande.

– Det är samma som oro som vi kan känna för fattigdom, då börjar vi gardera oss. Jag ser ganska stora summor framför mig i kollegors resultat när de undersökt detta.

En slutsats är att vi kommer att behöva acceptera att det kostar mer att få en väl fungerande äldreomsorg.

– Men då kommer vi alla att må bättre, hela samhället mår bra av att det finns hjälp att få, och där finns det vinster att göra även rent ekonomiskt.

Text: Anna Fredriksson

[Så här berättar ett barnbarn om sin mormors sista flytt.](#)